

**महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी
१९९४**

**HANDBOOK OF BASIC STATISTICS
OF
MAHARASHTRA STATE
1994**

**Σ 2315sn
K0-
240156**

अर्थ व सांख्यिकी संचालक
महाराष्ट्र शासन, मुंबई^१
यांचेकडून सदिच्छेसह

With compliments from
The Director of Economics and Statistics
Government of Maharashtra, Bombay

प्रस्तावना

“महाराष्ट्राची जीऱ्यांन सांडियां” ह्या पुस्तिकेवा हा अंक १९९४ या संवर्ख बर्षासाठी तयार करण्यात आला असून या मालिकेतोड तो चौरसावा अंक आहे. महाराष्ट्र राज्यांचं द्वितीय सामाजिक आणि आदिक विषयांवरील उपलब्ध असलेलो भग्नावत आकडेवारी योडवणात सावर करणे हा या पुस्तिकेवा मुख्य उद्देश आहे.

२. या प्राकाग्रात मुद्रातीवशी तस्थात महाराष्ट्र राज्य व भारत यांची तुलनात्मक आर्थिक स्थिती मांडण्याच्या उद्देशाने भारताचीही माहिती देण्यात आली आहे व शेवटात तस्थांत राज्यांव्या आर्थिक प्रगतीवावत काही निवडक निर्देशकांचे कल समाविष्ट करण्यात आले आहेत.

३. जनाग्रन्थविषयक आकडेवारी देताना १९९१ च्या जनगणनेवर आधारित उपलब्ध माहितीचा अंतर्भूव या पुस्तिकेत करण्यात आला आहे.

४. अव्यावर माहिती देण्याच्या प्रथम्यात काही ठिकाणी अस्थायी आकडेवारी देण्यात आली आहे.

५. ही पुस्तिका तयार करण्याच्या कामी राज्य व भारत सरकारची विविध खाती तसेच निनतरकारी संस्था यांचे जे सहकाऱ्य मिळाले, स्थावद्वाल आमारी आहे.

६. महाराष्ट्राच्या माहितीकरिता ही पुस्तिका संवर्ख अहृणून उपयुक्त होईल अशी आशा आहे.

ब. भा. मुजूमदार,
अर्थ व सांडियांकी संचालक,
मुंबई.

मुंबई :
विनांक ८ मे १९९५.

This issue of "Handbook of Basic Statistics of Maharashtra" for the year 1994 is the thirty-fourth in the series. The main object of this booklet is to present up-to-date statistical data on various socio-economic aspects of State economy in a concise form.

2. For comparison of the State economy of with that of India, the relevant data for India have also been simultaneously depicted in the tables prior to the main tables. Data on trends in some selected indicators are presented at the end of this booklet to throw light on the growth aspects of the State economy.

3. Available information relating to the population census 1991 has been included in this booklet.

4. In attempting to give up-to-date information, provisional figures have sometimes been presented, in respect of some items.

5. The co-operation extended by different departments of the State Government, Central Government and autonomous Organisations in bringing out this publication is gratefully acknowledged.

6. The booklet, it is hoped, will be useful as a ready reference to information on Maharashtra.

V. B. Mujumdar,
Director of Economics and Statistics,
Bombay.

Bombay :

Dated 8th May 1995.

शुद्धिपत्र
महाराष्ट्राची संक्षिप्त साखिका
1994

पृष्ठ क्रमांक	नाव	तक्ता क्रमांक स्तंभ क्रमांक	चूक	वाचावे
26	बाब -3	तक्ता - 2.11 स्तंभ - 7	52.47	52.49
89	बाब - स्तंभ शीर्षक	तक्ता - 12.2 , स्तंभ - 4	1994	1993
145	बाब -10, All Items	तक्ता - 22.2, स्तंभ - 11	294	293
157	बाब - 4, रत्नागिरी	तक्ता - 23.5 , स्तंभ - 3	3	33

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी
HANDBOOK OF BASIC STATISTICS OF MAHARASHTRA STATE
1994

वर्ष 34]

अनुक्रमणिका/CONTENTS

[Vol. XXXIV

विषय	पान्त PAGE'	Subject
प्रस्तावना		Preface
दुष्टिक्षेपात महाराष्ट्र—		Maharashtra State at a glance—
(I) सामान्य माहिती	1	General information.
(II) भारताशी तुलना	2	Comparison with India.
1 हवामान		<i>Climate</i>
1.1. निवडक घेंडातील कमाल व किमान तपमान, पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस.	10	Maximum and minimum temperature rainy days and annual rainfall at selected centres.
2. लोकफळ आणि लोकसंख्या		<i>Area and Population</i>
2.1. पुरुष, महिला व कुटुंबे याची जिल्हावार संख्या	12	Males, females and households in each district.
2.2. जिल्हावार यांत्रीण व नागरी लोकसंख्या ..	14	Rural and urban population in each district
2.3. जिल्हावार लोकफळ आणि लोकसंख्येची घनता	16	Area and density of each district.
2.4. जिल्हावार माझारेते प्रगती (लेक्टेवारी)	17	Percentage of literacy in each district.
2.5. १९०१ पासून लोकसंख्येतील दशवर्षीय चढ़ाउतार.	18	Decadal variation in population since 1901.
2.6. शहरांच्या लोकसंख्या—गटानुसार नागरी लोकसंख्या.	19	Urban population by size-class of towns.
2.7. वस्ती असलेल्या खेड्याचे लोकसंख्यानुसार बर्गीकरण.	20	Classification of inhabited villages according to population.
2.8. एक लाख किंवा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे/गांवे ग्राम.	21	Cities/Urban Agglomerations (UAs) with population of 1,00,000 or above.
2.9. काम करणाऱ्याचे व न करणाऱ्याचे बर्गीकरण	24	Classification of workers and non-workers.
2.10. काम न करणाऱ्या अवकाशीचे कायं प्रकारा- नुसार बर्गीकरण.	25	Classification of persons not at work by type of activity.
2.11. अनुभूचित जाती आणि जमाती याची लोकसंख्या.	26	Population of scheduled castes and scheduled tribes
2.12. इकारानुसार महाराष्ट्र राज्यातील अपगांची रंगया.	28	Disabled population in Maharashtra State by type of disability.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
2.13. व्योगटानुसार लोकसंख्या	.. 29	Population according to age groups.
2.14. धर्मनुसार लोकसंख्या	.. 30	Population by religion.
2.15. २००१ पर्यंतची वार्षिक जनाजित लोकसंख्या.	31	Annual estimates of population up to 2001.
2.16. स्थलांतरणाच्या कासरणानुसार स्थलांतरित स्तों पुरुष.	32	Migrants by sex and reason for Migration.
2.17. पूर्वीच्या राहण्याच्या ठिकाणानुसार स्थलांतरित स्तों पुरुष.	33	Migrants by sex and place of last residence.
2.18. प्रमुख मापा वोलणारी कुटुंबे व त्यातील अवृत्तीची संख्या.	37	Households and household population by languages mainly spoken.

3. गोत्रे

Agriculture

3.1. जमिनीचा वापर 38	Land utilisation.
3.2. विळ्डावार लागवदीकाळक लेव आणि लागवड केलेले क्षेत्र.	39	Districtwise break-up of culturable area and cultivated area.
3.3. प्रमुख पिकाबालोल क्षेत्र आणि त्याचे उत्पादन.	41	Area and outturn of principal crops.
3.4. विळ्डावार प्रमुख पिकाबालोल क्षेत्र व त्याचे उत्पादन.	42	Area and outturn of principal crops in each district.
3.5. प्रमुख पिकाब्या उत्पादनाचे निर्वैशाक ..	46	Index numbers of production of principal crops.
3.6. मृदसंवारण, जमीन सुधारणा इत्यादी योजनाखालील प्रगती	48	Progress under soil conservation and land development.
3.7. रासायनिक खताचे वाटप 49	Distribution of chemical fertilisers.
3.8. गोतीची अवजारे 50	Agricultural implements.
3.9. गोती पपाना वीजपुरवठा 51	Agricultural pumps energised.
3.10. महाराष्ट्रातील एकूण वहिन धारण जमिनी, त्याचे क्षेत्र व सरासरी क्षेत्र.	52	Number, area and average size of operational holdings in Maharashtra.
3.11. राज्य क्षेत्रातील पूर्ण झालेल्या पाटवायारे प्रकल्पाची संख्या.	53	Number of Irrigation projects completed in State sector.
3.12. निर्मित सिचन क्षमता व प्रथम सिचित क्षेत्र	54	Irrigation potential created and actual irrigated area.
3.13. शासनाचे कार्यान्वयित झालेले जलविद्युत प्रकल्प	55	Government hydro projects commissioned.

4. पशुपत्रधन

Animal Husbandry

4.1. पशुधन 56	Livestock population.
4.2. विळ्डावार पशुधन 58	Livestock population in each district

विषय	पृष्ठ Page	Subject
4.3. पशुसदर्थनासवधीची सक्रीय माहिती ..	60	Miscellaneous statistics relating to animal husbandry.
4.4. जातकोष व सहकारी घेवातील दुधगाळां- माफत सालेले दुधाचे सफळत व वितरण. ..	62	Collection and distribution of milk by dairies in Government and Co-operative sectors.
4.5. दुधउत्पन्न गोपांची उत्पादने व दूध बोतकरण केंद्र. ..	63	Milk products and milk chilling centres
5. मरस्यव्यवसाय		
5.1. विविध खारवण आवारत झालेली माशाची आवक, खारवणासाठी झालेला मिठाचा वापर आणि खारवलेले मासे ..	64	Quantity of fish brought for curing, salt issued and fish removed.
5.2. मरस्यव्यवसायांसवधीची सक्रीय माहिती ..	65	Miscellaneous statistics relating to fisheries.
5.3. मासलीच्या प्रकारानुसार सागरी मरस्योत्पादन ..	67	Varietywise marine fish production.
5.4. मरस्योत्पादनाची विलहेवाट (सागरी व भूजड) ..	69	Disposition of fish catch (Marine and Inland).
6. वने		
6.1. वनस्पति क्षेत्रांचे वर्गीकरण ..	70	Classification of forest area.
6.2. मुळ आणि गोण वनोत्पादन ..	71	Production of major and minor forest product.
7. उद्योग आणि खाणकाम		
7.1. खालू कारखान्याचे कामगाराच्या सम्बन्धानुसार वर्गीकरण. ..	72	Distribution of working factories according to working strength.
7.2. फारखाने व कामगाराची कामावरील दैनिक सरासरी याचे उद्योगाच्या प्रमुख गटानुसार वर्गीकरण. ..	73	Factories with average daily employment classified according to major groups of industries.
7.3. खालू कारखाने आणि त्यांतील कामगाराची जिल्हावार संख्या. ..	75	Working factories and average daily employment in each district.
7.4. महाराष्ट्र राज्यातील उत्पादक भाडवल, उत्पादन आणि मूल्यवूद्दी. ..	76	Productive capital, output and value added by manufacture in Maharashtra State.
7.5. कापड गिरध्यांतील सरासरी गेहूजरी ..	78	Average percentage of absenteeism in the cotton textile industry.
7.6. औद्योगिक विवाद ..	79	Industrial disputes.
7.7. कापड उद्योगाची माहिती (गिरध्यी विभाग) ..	80	Working of cotton textile industry (mill sector).
7.8. अनिन्य उत्पादन ..	81	Mineral production.
7.9. औद्योगिक उत्पादन ..	82	Industrial production.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
8. वोल्ट		<i>Electricity</i>
8.1. विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि बायर	83	Installed capacity, generation and consumption of electricity.
8.2. विजेचा पुरवठा झालेली शहरे व ग्रामी	84	Towns and villages electrified.
9. संयुक्त माधवली संस्था		<i>Joint Stock Companies</i>
9.1. ३१ मार्च १९९४ रोजी खालू वसलेल्या संयुक्त माधवली संस्था	85	Number of joint stock companies as on 31st March 1994.
10. बँक		<i>Banks</i>
10.1. बँक कार्यालये अमलेल्या टिकाणाची व बँक कार्यालयाची जिन्हावार संख्या	86	Number of places having banking offices and number of banking offices in each district.
11. सहकार		<i>Co-operation</i>
11.1. मन्था, ममागदाची संस्था, खेळते भाडवल, कर्जाऊ दिलेल्या रकमा वाराण मालाची उलाढाल.	87	Societies, membership, working capital, advances and turnover.
12. परिवहन व व्यापारांकण		<i>Transport and Communications</i>
12.1. रस्त्याची लांबी .. .	88	Road length.
12.2. पृष्ठभागानुसार रस्त्याचे कांगिकरण .. .	89	Road length according to types of surface
12.3. महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महापद्धाची बाहतशिविषयक आफडेवारो.	90	Operational statistics of Maharashtra State Road Transport Corporation.
12.4. वाहनात असलेली मोटार वाहने .. .	91	Motor vehicles in operation.
12.5. गद्दाराष्ट्रातील परिवहनाची व इतर वाहने	92	Transport and non-transport vehicles in Maharashtra State
12.6. व्यावसायिक व विगर व्यावसायिक वाहन वालांचे परवाने.	93	Professional and non-professional driving licences.
12.7. लोहपार्गाची लांबी .. .	94	Railway route length
12.8. महाराष्ट्र राज्यातील डाक कार्यालये व टार कार्यालये याची संख्या.	95	Number of post offices and telegraph offices in Maharashtra State
13. जहाज बाहतूक		<i>Shipping</i>
13.1. मुद्रई ड्डरात असलेल्या जहाजाची संख्या व वजन.	96	Number and tonnage of vessels entered in Bombay Port.
13.2. मुद्रई बदरामध्ये गोदाचा आणि बदरे येथून हलविलेला माल.	97	Cargo handled at the docks and bunders in Bombay Port.
13.3. महाराष्ट्र राज्यातील निवडक गोण बंदरांतून हाताळलेला (आयात व निर्यात) माल.	98	Cargo (imports and exports) handled at the selected minor ports of Maharashtra State.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
13.4. महाराष्ट्र राज्यातील गोल बदरातूब होणारी 99 प्रवासी वाहतुक.		Passenger traffic at the minor ports of Maharashtra State.
14. देशांतरंग व्यापार 14.1. महाराष्ट्राचा देशातील इतर राज्यांची 100 व्यापार.		<i>Inland Trade</i>
15. शिक्षण 15.1. शिक्षणाच्या प्रकारानुसार स्थाने व विद्या- 102 व्यावे वर्गीकरण.		<i>Education</i>
15.2. जिल्हावार प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण 105		Primary and secondary education in each district.
15.3. महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय व अशासकीय 107 औद्योगिक प्रशिक्षण सम्याची संख्या व प्रशिक्षणाचीच्या भवूर वारा		Number of Government and Non-Government industrial training institutions and seats sanctioned in Maharashtra.
15.4. महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय व अशासकीय 108 औद्योगिक प्रशिक्षण सम्याची अवैत्य परीक्षाचे निकाळ		Results of the final examinations of Government and non-Government industrial training institutes in Maharashtra.
15.5. महाराष्ट्र राज्यातील शिकाऱ्ह उमेदवाराची 109 वर्गांची.		Classification of apprentice trainees in Maharashtra.
15.6. महाराष्ट्र राज्यातील माध्यमिक व उच्च 110 माध्यमिक तात्त्विक शास्त्र व विद्यार्थी संख्या		Secondary and higher secondary technical schools and students in Maharashtra State.
15.7. महाराष्ट्र राज्यातील तांत्रिक आणि व्यवसाय 111 अभ्यासक्रम प्रकारानुसार संस्था व त्यातील प्रवेशासनाता.		Technical and vocational institutes according to type of syllabus in Maharashtra and their intake capacity
15.8. महाराष्ट्र राज्यातील प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम 113 शिक्षणाच्या शासकीय व अशासकीय संस्था व त्यातील विद्यार्थ्यांची प्रवेशासनाता.		Number of Government and non-Government institutions teaching certificate course and their intake capacity in Maharashtra.
16. जीवनविधयक आळडेवारी 16.1. निरनिराळपा पद्धतीनुसार कुटूब नियोजन 114 करणाच्याची जिल्हावार संख्या.		<i>Vital Statistics</i>
16.2. महाराष्ट्राचे नमुना नोंदणी पद्धतीने काढलेले 116 जन्म, मृत्यु व बालमृत्यु दर		Birth, Death and Infant mortality rates by Sample registration system in Maharashtra
16.3. महाराष्ट्र राज्यातील उपलब्ध खेदकीय 117 सुविधा.		Medical facilities available in Maharashtra State.
17. पोलीस भागी गुण्हे 17.1. पोलीस स्टेशने आणि पोलिसांची संखा .. 118		<i>Police and Crimes</i>
		Police stations and police force.

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
17.2. दृढियन पिनल कोडवाली सालेते दब्खलगाव 119 गुहे (गृहाचे प्रयत्न घस्त).		Cognizable offences (including attempts under Indian Penal Code).
18. कारागृहे		
18.1. कारागृहाचे व कैवाची संख्या .. 120		Number of prisons and convicts.
19. घरवाढणी		
19.1. घरांची वापरानुमार केळेली वर्गवारी .. 121		Classification of houses according to use.
19.2. वापरानील खोल्याच्या संख्येनुमार कुट्टवाचे 123 वर्गीकरण.		Distribution of households according to rooms occupied.
19.3. घराचे छापर व मिनी यासांची वापरकेल्या प्रमुख 124 साधनानुमार कुट्टवाचे वर्गीकरण.		Distribution of households by predominant material used for roof and wall of house.
19.4. बेघर व सस्पत रहाणारे लोक .. 128		Homeless and institutional population.
19.5. खोल्याच्या संख्येनुसार कुट्टवाची संख्या .. 130		Households by number of rooms occupied.
20. स्थानिक मंत्या		
20.1. शामपधायतोंची व्यापती, उत्पन्न आणि खर्च. 132		Coverage, self-raised income and expenditure of Village Panchayats.
20.2. नगरपालिका व महानगरपालिका यांची 133 धडण.		Constitution of Municipal Councils and Municipal Corporations.
20.3. नगरपालिकाचे व महानगरपालिका यांचे 135 उत्पन्न व खर्च.		Income and expenditure of Municipal Councils and Municipal Corporations.
20.4. जिन्हा परिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च .. 137		Income and expenditure of Zilla Parishads.
20.5. प्रकागनरूप स्थानिक संस्थांची संख्या .. 139		Local Bodies by types.
21. सार्वत्रिक निवडणुका		
21.1. सार्वत्रिक निवडणुकाचे निराक .. 140		Results of general elections.
21.2. उमेदवारांचे पक्ष पाठिंज्यानुमार वर्गीकरण .. 141		Candidates according to party affiliations.
22. किमत निर्देशांक		
22.1. अधिक भारतीय घाऊक किमतीचे निर्देशांक 142 (नवी मालिका).		All India wholesale price Index numbers (New Series)
22.2. कामगारास्त्रिता याद्वाक किमतीचे निर्देशांक 144 (नवी मालिका).		Consumer price Index numbers for working class (New Series).
22.3. महाराष्ट्रातील शामोज विश्वागातोळ 146 जीवनावध्यक वस्तुभ्या शाहक किमतीचा निर्देशांक.		Consumer price Index numbers for selected essential items for Rural Maharashtra.

विवर	पृष्ठ PAGE	Subject
22. महाराष्ट्रातील नांवरी विभागातील जीवना-	147	Consumer price Index numbers for selected essential items for urban Maharashtra.
वस्यक वस्तुच्या घाहक किमतीचा निरेशाक.		
22.5. नांवरी अभिकेतर कमंचाच्याकरिता घाहक	148	Consumer price Index numbers for urban non-manual employees.
किमतीचे निरेशाक.		
22.6. महाराष्ट्रातील गेतमजुराकरिता घाहक	149	Consumer price Index numbers for agricultural labourers in Maharashtra.
किमतीचे निरेशाक.		
23. रोजगार		
23.1. बोधोनिक गटानुसार कायम करणाऱ्याचे	150	Industrial classification of persons at work other than cultivators.
(योगीद्यतिरिक्त) वर्गीकरण.		
23.2. विगरणातील व्यवसायातील कायमगाराचे	151	Occupational classification of persons at work other than cultivators.
व्यवसायानुसार वर्गीकरण.		
23.3. सेवायोजनेसवयीची माहिती	.. 152	Employment exchange statistics.
23.4A. राज्य शासकीय व निमशासकीय कमंचारी	.. 153	State Government and semi Government employees.
23.4B. क्षेणी व सामाजिक गटानुसार राज्य शासकीय व निमशासकीय कमंचारी,	.. 155	Class and Social groupwise State Government and semi Government employees.
23.5. सावंजनिक क्षेत्रातील रोजगार	.. 157	Employment in public sector.
23.6. दुकाने व व्यापारी सम्म्या अधिनियमाबाबाली	158	Employment under Shops and commercial Establishments Act.
नोवेलेस्टा सर्वांतरील रोजगार.		
23.7. रोजगार हळी योजनेशाळी महाराष्ट्र राज्यात 159		Categorywise number of works and expenditure incurred thereon under the employment guarantee scheme in Maharashtra State.
पेण्यात आलेली प्रकारानुसार कायमे व स्थावरील खर्च.		
24. छापडाने व प्रकाशने		
24.1. डायराने, अंतर्मानपत्र, पुस्तके आणि	160	Printing presses, newspapers, books and periodicals.
नियतकालिके.		
25. वार्षिक योजना		
25.1. महाराष्ट्राची सातवी व आठवी पचवार्षिक	161	Annual Plans.
योजना.		
26. राज्य वित्त		
26.1. राज्याची महसुली जना	.. 163	State Finance
		Revenue receipts of the State.
26.2. भग्नाली लेक्यावरील खर्च	.. 169	Expenditure on revenue account.
26.3. राज्याच्या भर्तमकल्पाचे पृष्ठ करण	.. 180	Analysis of State Government Budget.

विषय	पृष्ठ Page	Subject
27. राज्य उत्पन्न		
27.1. चालू आणि स्थिर किमतीनुसार राज्य उत्पन्न	182	<i>State Income</i>
28. संकोच		
28.1. नियंत्रित बाजारपेठा ..	183	Regulated markets.
28.2A. महाराष्ट्रातील बायूविभावित्यो भाहिती ..	188	Life Insurance in Maharashtra.
28.2B. महाराष्ट्रातील साधारण विभाचा प्रत्यक्ष	189	Gross direct Premium written in Maharashtra.
28.3. पर्यटन विभागाने मान्यता दिलेल्या हॉटेलाची महाराष्ट्रातील संख्या.	190	Number of hotels in Maharashtra approved by the tourism department.
28.4. हवाईमार्गे भूवैश्व उत्तराशारे परदेशी पर्यटक	191	Foreign tourists disembarking at Bombay by air.
28.5. महाराष्ट्र राज्यातील कूच्या (कूड) तेलाचे उत्पादन.	192	Production of crude oil in Maharashtra State.
28.6. महाराष्ट्र राज्यातील नेसनिक बायूचे साठे, एकूण उत्पादन व वापर.	193	Reserves, gross production and utilisation of natural gas in Maharashtra State.
28.7. इब्रोमृत पेट्रोलियम बायूचे महाराष्ट्रातोड घरगुती शहक.	194	LPG domestic customers in Maharashtra.
29. निवडक निर्देशांकाचा कड		
<i>Trends in selected indicators</i>		
29.1. खेती .. .	195	Agriculture.
29.2. पशूधन व शुरकुट .. .	200	Livestock and poultry.
29.3. उद्योग आणि खाणकाळ .. .	201	Industry and mining.
29.4. बीज .. .	204	Electricity.
29.5. सहकार .. .	206	Co-operation.
29.6. परिवहन आणि दलणवळण .. .	208	Transport and communications.
29.7. शिक्षण .. .	210	Education.
29.8. अधिक भारतीय चाउल किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	212	All India wholesale price Index numbers (New Series).
29.9. कामगारांकरिता शहक किमतीचे निर्देशांक (नवी मालिका).	213	Consumer price Index numbers for working class (New Series).
29.10. राज्य उत्पन्न (मुदारित मालिका)	216	<i>State Income (Revised Series).</i>